

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА**

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ
імені Й. Б. ШАДА**

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ
ДР. ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.»
(для студентів філософського факультету)**

Харків 2024

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

КАРПЕНКО І.В.

(вказати П.І.Б керівника)

“ _____ ”

2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX-ПОЧ. XX СТ.

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність 033 – філософія
(шифр і назва)

освітня програма Філософія, Європейські студії
(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова/за вибором)

факультет філософський

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“ 21 ” червня 2024 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Перепелиця О.М.**, доктор філософських наук, завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол № 15 від 19 червня 2024 року

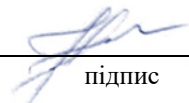
Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

підпис Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми

Гарант освітньої програми

Наталія ПОПОВА

підпис Наталія ЗАГУРСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 19 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

підпис Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ДР. ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки перший (бакалаврський) рівень вищої освіти напряму 033 – Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення майбутніх фахівців з філософськими проблемами і концепціями др. пол. ХІХ – поч. ХХст., поглиблене вивчення основних напрямків некласичної філософії

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є ознайомлення студентів з найбільш гострими й актуальними проблемами та основними характеристиками некласичної західної філософії; формування у студентів цілісного бачення західної філософії в її розвитку від класичного ідеалізму до його критики в некласичному філософському дискурсі

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	5-й
Семестр	
7-й	9-й
Лекції	
24 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	10 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
72 год.	98 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні набути уміння використовувати у професійній діяльності знання традиційних і актуальних проблем історії філософії; отримати знання традиційних і актуальних проблем історії філософії; знання основних філософських концепцій, базових категорій, понять філософії;

Зокрема досягти таких результатів навчання:

знати: характер та основні напрямки критики класичного ідеалізму некласичними філософами, їх зв'язок з сучасністю та вплив на інтелектуальний розвиток суспільства; сучасні підходи до аналізу філософських питань некласичної філософії;

умови виникнення, зміст та трансформацію основних філософських концептів та концепцій др. пол. XIX–поч. XX ст.

вміти: орієнтуватись в основних філософських течіях др. пол. XIX–поч. XX ст.; вести філософський діалог, висловлювати аргументовані судження щодо філософських проблем неklasичної філософії; читати, аналізувати й коментувати філософські тексти.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Некласична філософія як критика метафізичного раціоналізму: ірраціоналізм і сцієнтизм.

Тема 1. Криза класичного типу філософування і специфіка неklasичної філософії

Мета і завдання курсу неklasичної філософії. Некласична філософія як перегляд та своєрідне здійснення класичної філософії. Некласична філософія як багатомірні критичні рефлексії (щодо Проекту Просвітництва та радикальна хвиля Модерну. Проблема хронологічних меж і предмету неklasичної філософії. Некласична філософія як поза-академічна філософія. Некласичні філософи як «нефілософи»; критика/знецінювання та подолання/кінець філософії (С. К'єркегор, К. Маркс, О. Конт, Ф. Ніцше, З. Фройд). Некласична філософія як філософія «швів»: філософія-політика, філософія-наука, філософія-мистецтво, філософія-любов (А. Бадью).

Соціо-культурний контекст неklasичної філософії. Філософський дискурс Модерна: класична і неklasична форми мислення/філософії. Загальні риси та проблемні поля неklasичної філософії. Основні ідеї неklasичної (ір)раціональності. Головні напрямки критики класичного ідеалізму: ірраціоналізм та/або/як критика (класичного) розуму.

Тема 2. Некласична філософія як критика концепції Г.В.Ф. Гегеля та її різні форми

Концепція Гегеля як завершення класичної філософії, її основні риси та засади. Гегелівська діалектика як філософія «переходу». Еволюція ставлення до філософії Гегеля і різні форми її критики. «Перевертання», «переробка», «переоцінка» гегелівської спекулятивної системи. Від «абсолютного Духу» до людини. Гегелівське співвідношення духу та природи і його перевертання. Проблема необхідності відмовлення від «гри поняттями» та конструювання систем: Й. Гербарт, Я. Фріз, А. Тренделенбург. А. Шопенгауер як опонент Гегеля: розум та/або воля. Незалежність філософії від держави як критерій її істинності; «невигідна істина».

Розділення гегелівської філософської школи щодо «вірного тлумачення» системи Вчителя. Від гегельянства до марксизму: праве гегельянство і ліве гегельянство: держава та індивід. Б. Бауер: іронічне викриття Гегеля; релігійна емансипація. Л. Фейєрбах: від Бога до людини (чуттєвість). Тотальна критика відчуження. М. Штірнер: «єдиний» проти Бога, держави та суспільства. К. Маркс і Ф. Енгельс як критики Гегеля і гегельянців. Проблема співвідношення свідомості і буття. Викриття ідеології як самоілюзії дійсності. В. Гумбольдт: мова і критика чисто-логічного тлумачення буття у Гегеля. С. К'єркегор: сміх, страх и трепет проти Гегеля; екзистенція проти системи. «Смерть бога» і кінець ідеалістичного дискурсу надчуттєвого. Ф. Ніцше як гегельянець і антигегельянець. Кінцевий нігілізм (М. Штірнер, Ф. Ніцше).

Тема 3. Філософська концепція А. Шопенгауера. Становлення «ірраціоналізму» в філософії Модерну.

Критика філософського панлогізму. Еволюція поглядів А. Шопенгауєра? Дисертація 1813 р. та її роль в визначенні філософської позиції Шопенгауєра; «четвероякий корінь достатньої застави». Априорність «закону застави». Закон достатньої застави становлення. Закон застави пізнання. Закон застави буття. Закон мотивації. «Світ як воля й уявлення» (1818) та його головні ідеї: уявлення; воля, чиста воля, воля і тіло; каузальність; позитивне, негативне і «ніщо».

Світ як уявлення. Обумовленість пізнання суб'єктом. Світ як воля. «Буття, що не має засад». Єдина воля та її об'єктивації. Ідеї і ступені об'єктивації. Річ-в-собі та/як воля (поза межами

простору і часу). Моя воля і воля вселенська. Суперечливість волі. Воля як боротьба сил. Матерія й постійна зміна її форм. Воля до життя. Сили відштовхування і притягання. Зла воля як джерело страждань.

Етична концепція й естетичний ідеал А. Шопенгауера: страждання/співчуття й заперечення волі до життя; песимізм, квієтизм й аскетизм; мистецтво як звільнення. Мистецтво як чисте пізнання: відмова від бажання, спрямованого на об'єкт. Прекрасне та піднесене. Мораль як життєдія. Страждання і співстраждання. Аскета як звільнення. Вплив А. Шопенгауера на подальший розвиток західного мислення.

Тема 4. С. К'єркегор: екзистенція та Бог.

«Поворот до суб'єктивності» у С. К'єркегора. Життя та власний досвід С. К'єркегора у контексті його філософування. Основні роботи С. К'єркегора. Головні концепти і принципи філософії К'єркегора: дійсність; екзистенція; індивідуалізація. Розрізнення між Das-Sein та Was-Sein. Буття, Ніщо і зв'язок між ними. Екзистенція як дійсне буття (здійснення) індивіду; індивідуалізація. «Дійсне» як «дивне»; «інтерес» як дійсне існування. Єдиний.

Віра «проти» західної раціоналістичної традиції. Ірраціональне обґрунтування життя. «Єдиний» перед Богом. Життя і свобода вибору. Вчення про стадії на життєвому шляху. Одиначні стилі й образи життя. Лінійне буття єдиного. Людина як вона є: людина почуття. Естетик – Дон Жуан: пристрасть, насолода й еротика: «зривай день». Пересичення і відчай естетика. Людина, яка становиться собою: людина розуму. Етичне життя – Агасфер. Відповідальність і обов'язок перед іншим. Постійність і звичка. Відкриття свободи; можливість обирати добро. Розкаяння і відкриття шляху до Бога. «Лицар віри» – Авраам. Людина серця. Внутрішній голос віри. Парадоксальність віри. Поняття страху, страх перед Богом. Християнська любов проти «гри у християнство»; поет християнства. Реальність як можливість, майбутнє і страх. Філософія і відчай. Критика науки і сциєнтизму й екзистенція лицаря віри.

Тема 5. Філософія позитивізму. Позитивізм як опозиція традиційній метафізичній рефлексії.

Передумови та виникнення позитивізму: від спекулятивного розуму до експериментального проектування (від «метафізики» до «позитивного знання»). Позитивізм як світоглядна установка «дослідної» науки. Специфіка «позитивного методу». Трансформація уявлень про науку та її методи. Проблема достовірності знання. Закони як «стійкі факти». Основні принципи позитивізму: метод природничих наук як універсальний метод, розробка логіки соціального пізнання, сциєнтизм, прогресизм і оптимізм, звернення до фактів і закони науки, наукове передбачення. Різні версії позитивізму: соціальна фізика О. Конта, утилітаринізм Дж. С. Мілля, еволюціонізм Г. Спенсера (гомогенне і гетерогенне), фізіогномінізм Ч. Ломброзо та ін. О. Конт як засновник позитивізму. Проект універсального реформування. Проблема класифікації знань/наук. Принципи класифікації наук за О. Контом. «Енциклопедія» та єдність наук. Філософія як теорія науки. Від «негативної філософії» до «позитивної науки». «Закон трьох стадій» та його сенс. Класична метафізика як «негативна філософія». Наукова або позитивна стадія: встановлення дійсних законів.

Від «філософії історії» до соціології. Історицизм О. Конта: передбачення як принцип науки. Соціологія як «соціальна фізика». Соціальна статика та соціальна динаміка. Соціологія та майбутній прогрес. «Соціальна фізика» та політика. Позитивізм Дж.С. Мілля. Утилітаристська традиція в Англії та Дж. С. Міль. Концепція методу і наукового знання; індукція як узагальнення досвіду і критика силлогізму. Принцип індукції і «принцип неперервності». «Логіка моральних наук»; утилітаринізм і свобода індивіда. Мілля як теоретик лібералізму. Місце позитивізму в історії філософії.

Тема 6. Емпіріокритицизм (другий позитивізм).

Криза механістичного редукціонізму і виникнення емпіріокритицизму. Специфіка емпіріокритицизму та позитивізм. Проблема першоджерела та пошуку очевидного. «Чистий

досвід» і позапартійність (нейтральність) філософії. Універсальний принцип економії сил/мислення: онтологія і/як гносеологія. Онтологія Р. Авенаріуса: життя як цілісність; біологічна економіка; принцип усталеності та принцип найменшої витрати сили. Поняття батьківщини та родової травми; освоєння світу. Елементи світу у Р. Авенаріуса та Е. Маха. Гносеологія; чистий досвід і «природне розуміння світу». Етапи «очищення» досвіду. Концепція досвіду Е. Маха. Фізичний ідеалізм. Аналіз відчуттів. Критика інтродукції. Емпіріокритицизм і конвенціоналізм А. Пуанкаре і П. Дюгема. Феноменологічна критика емпіріокритицистського психологізму. Матеріалістична (марксистсько-ленінська) критика емпіріокритицизму; теорія відображення. С. Жижек про актуальність ленінської полеміки з емпіріокритицизмом.

Розділ 2. Основні концепції і школи некласичної філософії.

Тема 7. К. Маркс, Ф. Енгельс і «марксизм»: філософія революції/революція в філософії.

«Докорінний переворот в філософії»: від пояснення до практики; від гегелянського розуміння практики до марксистського. «Революціоналізація» практики. «Головне питання» філософії: буття і свідомість, свідомість як «усвідомлене буття»; концепт ідеології («Німецька ідеологія»); «товарний фетишизм». Наука історії: матеріалістичне розуміння історії та діалектика («До єврейського питання» – «18 брюмера Луї Бонапарта» – «Капітал»). Праця, відчуження і класова боротьба. Переосмислення сутності людини (марксистський гуманізм): людина як продукт/ансамбль усіх суспільних відносин. «Дурна» сторона історії. Повторення в історії. Суб'єкт історії. Питання про подолання відчуження і концепція революції. Комунізм як дійсність. Пролетаріат і філософія. Судьба «марксизму» після Маркса.

Тема 8. Ф. Ніцше: «несвоєчасна» переоцінка всіх цінностей сучасності.

Становлення філософської концепції Ніцше. Філософ «для всіх і не для кого». Інтелектуальний внесок філософії Ніцше; множинність інтерпретацій Ніцше. Спроби представити філософування Ніцше як цілісну або розірвану концепцію.

Радикальна критика сучасності як вихід за межі сучасності: «несвоєчасні» роздуми. Ніцше проти духу сучасності: проти позитивізму, проти ідеалізму, проти історицизму, проти Бога, проти моралі, проти філософії. «Аполонійське» і «діонісійське»: від Р. Вагнера до Ф. Ніцше. Переоцінка «духу історії», як критика історицизму «євнухів». Пошук «власної справи» як принцип ніцшевського життя. Головні рубрики/концепти філософії Ніцше: «Смерть Бога» як скасування місця надчуттєвого; множинна воля як воля до влади (від Шопенгауера до Ніцше); переоцінка всіх цінностей у контексті волі до влади (три стадії духу: верблюд, лев і дитина, що вільно грає); одвічне повернення як принцип ствердження себе; надлюдина як горизонт одвічного становлення. Європейський нігілізм як історія. Ніцше як «антихристиянин», критика християнської релігії співстраждання як декадентської установки. Людина *ressentiment* і критика моралі. Життя проти моралі: «по той бік добра і зла».

Тема 9. Неокантіанство та істори(ци)зм: історичне буття людини і можливості його осмислення.

Кант і неокантіанство. Формування історицистського погляду на світ. Баденська і Марбургська школи: «Назад до Канта!» (О. Лібман, Г. Коген); загальні настанови неокантіанців (філософія як методологія і теорія пізнання); відмова від абсолютного апріорі – історичне апріорі. Г. Коген: логіка як застава філософії; філософія як філософія/методологія науки. Апріорність наукової теорії. Самовпорядкування досвіду. Буття як категоріально мислиме. Предмет пізнання як завдання пізнання. Свідомість і холізм. Математика як ідеал пізнання; безкінечно мале і гіпотетичність процесу пізнання; число як методологічне поняття. Винахід понять і дійсність. Розвиток ідей Когена П. Наторпом: «критичний ідеалізм». Е. Касіерер: від логіки науки до логіки культури. Філософія як критика цивілізації; символічні форми.

Специфіка філософування Баденської школи неокантіанства. Трансцендентальні цінності і трансцендентальна філософія. В. Віндельбанд: питання про критичний та/або генетичний метод;

номотетичні й ідеографічні науки. Г. Ріккерт: межі природнонаукових методів пізнання; співвідношення наук про природу і наук про дух; різні способи утворення понять; історія як «справжня наука про дійсність»; історичне ціле; категорія цінності. Шість сфер цінностей. «Історична школа»: історичний досвід і відносність історичного факту. В. Дільтей і критика історичного розуму: встановлення меж і умов пізнання історичної дійсності; історичність розуму. Критика «великих міфів» XIX століття (концепція асоціацій, психофізичний дуалізм). Розвиток (пост)кантіанської критики. Життя, потік переживання і історія. Проблема розуміння історії (розуміння цілісної життєвої активності). Спонтанність «життєвого світу». Теорія засад «наук про дух». Філософія як самосвідомість; «закон феноменальності». «Описова психологія» і «науки про дух». Герменевтика і «філософія життя» В. Дільтея.

Тема 10. «Філософія життя» : від Ф. Ніцше до А. Бергсона.

Соціальні та гносеологічні витоки «філософії життя». Сенс концепту «філософія життя». Ніцшеанська реабілітація життя: сенс буття як «покрив буття»; життя всередині становлення; буття як цінність; переоцінка всіх цінностей; amor fati. «Філософія життя» В. Дільтея: духовне як «дійсне»; єдність переживання і того, що переживається в потоці життя. М. Шелер: життя і критика етики обов'язку. Цінності як етичні засади; етика матеріальних цінностей; ієрархія цінностей. Симпатія як засада міжособових відносин. Філософія А. Бергсона: творча еволюція та життєвий порив; інстинкт, інтелект та інтуїція. Тривалість (duree) як час свідомості; психологічна концепція часу. Тривалість і свобода волі. Свобода як факт свідомості. Співвідношення матерії і пам'яті. Вплив філософії А. Бергсона на західну культуру.

Тема 11. Прагматизм.

Особливості соціальної та культурної ситуації в Півн. Америці в XIX ст. та її зв'язок і вплив на американські філософські концепції. Головні риси позитивізму і традиції західної філософської думки: прагматизм, позитивізм, емпіріокритицизм і філософія життя. Логічний прагматизм – «прагматизм». Ч. Пірс: критика картезіанського принципу універсального сумніву й апіоризму. Основні способи обґрунтування; абдукція як поєднання дедукції та індукції; фаллібільність пізнання. Співвідношення віри і дійсності; співвідношення релігії та науки; концепція істини та теорія значення. Істина та практичний результат. Мислення і знаки; семіотика Пірса. Тахізм, синехизм, агапізм. Розвиток ідей прагматизму У. Джемсом: радикальний емпіризм і «плюралістичний Всесвіт»; «принцип Пірса» та істина за Джемсом. Прагматизм як радикальний емпіризм. Ідеї та досвід; операціонізм і економізм; інструментальність істини; істина як процес (верифікації). Основи психології Джемса; тотожність ментального і тілесного життя. Інструментальний розум і пристосування до середовища. Свідомість/течія мислі, чистий досвід/вітальна течія. Моральні питання і прагматичний вибір. Моральна воля. Прагматизм і плюралізм. Різноманітність релігійного досвіду. «Інструменталізм» Д. Д'юї. Досвід як історія. Гносеологія і екзистенціальні питання: «що ми є?», «що у нас є?». Практичність пізнання; операціональність ідей. Інструменталістська/релятивістська аксіологія: фактичні і правові цінності; тотожність цілі і засобу. Прагматизм й ідеологія ліберальної демократії. Прагматизм в сучасному світі.

Тема 12. Феноменологія.

Феноменологія як «реанімація» філософії. Теоретичні засади феноменологічного методу Е. Гуссерля. «Назад до речей!». Розвиток картезіанського принципу. «Стабільні очевидності» й епохе. Феноменологія/філософія як строга наука та її принципи; критика психологізму та історизму. Феноменологія як наука про сутності; трансценденталізм. Поняття інтенціональності свідомості. Свідомість як знання про щось. Інтуїція. Феноменологічна редукція або метод епохе. Свідомість як абсолютна і очевидна реальність. «Чисте Я». Феноменологічна істина. «Криза європейських наук». «Життєвий світ» і критика традиційного раціоналізму, натуралізму і об'єктивізму. Людство як історичний суб'єкт. Вплив Е. Гуссерля на розвиток філософії і деяких наук в XX ст.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	л б.	інд .	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Некласична філософія як критика метафізичного раціоналізму: ірраціоналізм і сцієнтизм												
1. Криза класичного типу філософування і специфіка неklasичної філософії	11	2	2			7	11	1	1			9
2. Некласична філософія як критика концепції Г.В.Ф. Гегеля та її різні форми	10	2	2			6	10	2	1			7
3. Філософська концепція А. Шопенгауера. Становлення «ірраціоналізму» в філософії Модерну	10	2	2			6	10	1	1			8
4. С. К'єркегор: екзистенція та Бог	10	2	2			6	10	1	1			8
5. Філософія позитивізму. Позитивізм як опозиція традиційній метафізичній рефлексії	10	2	2			6	10	1				9
6. Емпіріокритицизм (другий позитивізм)	9	2	2			5	9	1				8
Разом за розділом 1	60	12	12			36	60	7	4			49
Розділ 2. Основні концепції і школи неklasичної філософії												
7. К. Маркс, Ф. Енгельс і «марксизм»: філософія революції/революція в філософії.	10	2	2			6	10		1			9
8. Ф. Ніцше: «несвоечасна» переоцінка всіх цінностей сучасності	10	2	2			6	10	1	1			8
9. Неокантіанство та історі(ци)зм: історичне буття людини і можливості його осмислення	10	2	2			6	10	1	1			8
10. «Філософія життя» : від Ф. Ніцше до А. Бергсона	10	2	2			6	10	1	1			8
11. Прагматизм	10	2	2			6	10	1	1			8
12. Феноменологія	10	2	2			6	10	1	1			8
Разом за розділом 2	60	12	12			36	60	5	6			49
Усього годин	120	24	24			72	120	12	10			98

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Криза класичного типу філософування і специфіка неklasичної філософії	2
2	Неklasична філософія як критика концепції Г.В.Ф. Гегеля та її різні форми	2
3	Філософська концепція А. Шопенгауера. Становлення «ірраціоналізму» в філософії Модерну	2

4	С. К'єркегор: екзистенція та Бог	2
5	Філософія позитивізму. Позитивізм як опозиція традиційній метафізичній рефлексії	2
6	Емпіріокритицизм (другий позитивізм)	2
7	К. Маркс, Ф. Енгельс і «марксизм»: філософія революції/революція в філософії	2
8	Ф. Ніцше: «несвоєчасна» переоцінка всіх цінностей сучасності	2
9	Неокантіанство та істори(ци)зм: історичне буття людини і можливості його осмислення	2
10	«Філософія життя» : від Ф. Ніцше до А. Бергсона	2
11	Прагматизм	2
12	Феноменологія	2
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Підготовка до семінарських занять, опрацювання літератури Підготовка тез та виступів з доповіддю	22
2	Підготовка відповідей на контрольні питання	10
3	Підготовка творчої роботи, реферату, есе	25
	Підготовка до іспиту	15
	Разом	72

6. Індивідуальні завдання

Контрольні роботи, реферати, есе

7. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний, дослідницький, дискусійний

8. Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінювання ступеню активності студентів та якості їх виступів та коментарів при проведенні дискусій на семінарських заняттях.
- Оцінювання творчих індивідуальних завдань (есе, реферат)
- Оцінювання письмових відповідей на теоретичні питання проблемного характеру (контрольна робота).

Підсумковий контроль (екзамен)

Перевірка розуміння студентами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен (залікова робота)	Су ма
Розділ 1	Розділ 2	Індивідуальне завдання	Разом		
20	20	20	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	
90 – 100	відмінно	
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	

10. Рекомендована література

Основна література

Некласична філософія др. пол. XIX – поч. XX ст.: Комплекс навчально-методичних матеріалів / Укладач к.філос.н. О.М. Перепелиця. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 30 с.

Рьод В. Шлях філософії: XIX–XX ст. К: Дух і Літера, 2010. – 368 с.

Бергсон: Творча еволюція. Пер. з франц. Р. Осадчука. Київ: Видавництво Жупанського, 2010.

Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2000.

Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 62-94.

Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія // Філософська думка. 2002. № 3. С. 134-149.

Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії: Книга перша. Загальний вступ до чистої феноменології; пер. з нім. і коментарі В.Кебуладзе. Харків: Фоліо, 2020.

Дільтей В. Виникнення герменевтики / Пер. з нім. Я. Стратія, С. Кошарного // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К.: Ваклер, 1996. С. 31-60.

Кебуладзе В.І. Феноменологія. Навчальний посібник. К.: «ППС-2002», 2005.

Маркс К. Вісімнадцяте Брюмера Луї Бонапарта / Пер. з нім. М. та І. Степанови. Харків: Державне видавництво України, 1925.

Маркс К. До критики політичної економії / Пер. з нім. М. Порша за ред. Є. Касяненка. Харків: Державне видавництво України, 1926.

Маркс К. Капітал. Критика політичної економії. Том I. Кн. I / Пер. з нім. за ред. А. Річицького і В. Щербаненка. Харків: Державне видавництво України, 1927.

Маркс К. Фоєрбах / Пер. з нім. Харків: Державне видавництво України, 1930.

Маркс К., Енгельс Ф. Маніфест комуністичної партії. Київ, 1968.

Милль Д.С. Про свободу та інші есе. / Пер. з англ. К: Видавництво Соломії Павличко Основи, 2001.

Ніцше Ф. Весела наука. Пер. з нім. В. Чайковський. Харків: Фоліо. 2020.

Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Пер. з нім. А. Онишко. Львів: Літопис, 2002.

Ніцше Ф. Повне зібрання творів. Том 1. Народження трагедії. Невчасні міркування I–IV; Твори спадку 1870—1873. Пер. з нім. К. Котюк, О. Фешовець. Львів: Астролябія, 2004.

Ніцше Ф. Повне зібрання творів. Том 4. Так мовив Заратустра. Пер. з нім. О. Фешовець. Львів: Астролябія, 2010.

Ніцше Ф. Повне зібрання творів. Том 5. Перемішані думки і вислови; Мандрівник і його тінь. Пер. з нім. К. Котюк. Львів: Астролябія, 2012.

Ніцше Ф. Повне зібрання творів. Том 6. Людське, надто людське: Книга для вільних умів. Пер. з нім. К. Котюк. Львів: Астролябія, 2012.

Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. Пер. з нім. А. Онишко, П. Тарашук. Київ: Основи, 2003.

Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Пер. з нім. Г. Савченко. Харків: Фоліо. 2020.

Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Тарашука, К.: Основи, 1995.

Філософія Артура Шопенгауера та сучасність: кол. моногр. / за ред. Анатолія Карася. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012.

Допоміжна література

- Арендт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2002.
- Бергзон А. Вступ до метафізики. Переклад з французької Євгена Яворовського. Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, 1913.
- Бергсон А. Сміх. Київ: Дух і Літера, 1994.
- Бродецький О. Два образи віри: Кант і К'єркегор // Людина і світ. 2003. № 11. С. 17-22.
- Владленова І.В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки // Гілея. 2014. 88. С. 103-107.
- Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Том 1: Герменевтика І: Основи філософ. герменевтики. Київ: Юніверс, 2000.
- Гусерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології / пер. з нім. Андрій Вахтель. К.: Темпора, 2021.
- Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки. К.: ППС-2002.
- Дерріда Ж. Привиди Маркса. Х., 2000.
- Іглтон Т. Ніцше і Христос // Спільне, №8, 2014: Релігія між експлуатацією і емансипацією. <https://commons.com.ua/uk/nitsshe-i-hristos/>
- Кебуладзе В.І. Феноменологія досвіду. Київ: Видавництво «Дух і Літера», 2011.
- Кебуладзе В. Критика емпіризму в творах Едмунда Гусерля «Логічні дослідження», «Філософія як строга наука» і «Перша філософія» // Sententiae. XXV. 2011. № 2. С. 120–132.
- Круглий стіл «Філософської думки»: Ідеологія і утопія. Спадщина марксизму і сучасна політична реальність (О. Білий (модератор), Є. Бистрицький, Є. Головаха, А. Єрмоленко, В. Кебуладзе, Р. Кобець, В. Козловський, С. Макеєв, С. Пролєєв, В. Скуратівський) // «Філософська думка» (Київ). 2018. № 2. С. 6-67.
- Лютий Т.В. Українське ніцшеанство // Наукові записки НаУКМА. 2011. Т. 115 : Філософія та релігієзнавство. С. 60-66.
- Макінтайр А. Після чесноти: Дослідження с теорії моралі. К.: Дух і Літера, 2002.
- Мінаков М. А. Питання про досвід у формулюванні феноменологічної герменевтики: відповідь з позицій трансцендентальної філософії // Практична філософія. 2004. № 1. С. 167-174.
- Наторп П. Народна культура й культура особистості : шість викладів / др. Павль Наторп ; з нім. пер. М. Галуциньський. Львів : Накладом Т-ва "Взаїмна поміч галиц. і буковин. учителів і учительок", 1921.
- Поппер К. Злиденність історизму / Пер. з англ. Василь Лісовий. К.: «Абрис», 1994.
- Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т. II. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / Пер. з англ. Олександр Буценко. К.: «Основи», 1994..
- Рікер П. Ідеологія та утопія. К., 2005.
- Brentano F. Psychologie vom empirischen Standpunkt. I Band. Hamburg: Felix Meiner Verlag, 1973.
- Bourdeau M. Auguste Comte // Zalta E. N. (ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy. Spring, 2010. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/comte/>
- Hookway Ch. Pragmatism // Zalta E. N. (ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy. Spring, 2010. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/pragmatism/>
- Goodman R. (ed.). Pragmatism. London: Routledge, 1995.
- James W. Pragmatism: A New Name for some Old Ways of Thinking, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1975.
- Mohanty J. N. The Philosophy of Edmund Husserl: A Historical Development. New Haven and London: Yale University Press, 2008.
- Moran D. Introduction to Phenomenology. London and New York: Routledge, 2000.
- Talisse R., Aikin S. (eds.) The Pragmatism Reader: From Peirce through the Present. Princeton: Princeton University Press, 2011.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Навчальні програми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада: http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/tpf_program.html
2. Сайт журналу «Філософська думка»: <http://journal.philosophy.ua/news>
3. <http://www.nietzschsource.org/>
4. <https://plato.stanford.edu/index.html>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Розділ 1.

- 1.1. Рекоменується законспектувати матеріали лекцій та основну літературу, яка рекомендована до семінарських занять.
- 1.2. Підготувати тези та виступити з доповіддю з проблем, які розглядаються на семінарських заняттях.
- 1.3. Приймати активну участь в обговоренні філософських проблем.
- 1.4. Підготувати творчу роботу

Орієнтовна тематика робіт:

1. Античність і Схід в концепції А. Шопенгауера.
2. Метаморфози волі: Фіхте, Шопенгауер, Ніцше.
3. К`єркегор і младогегельянці.
4. Класифікація наук: від Аристотеля до Ф. Бекона і від Ф. Бекона до позитивізму, неокантіанства і В. Дільтея.
5. Неокантіанське й емпіріокритицистське тлумачення пізнавальних процесів.
6. Еволюціоністські та прогресистські тенденції в філософській думці XIX ст.
7. Поетичний «шов» некласичної філософії.
8. Сміх та іронія в некласичній філософії.
9. Проблема смерті та самогубства в філософській думці XIX ст.
10. Етичне, естетичне та релігійне в некласичній філософії.
11. М. Штірнер і К. Маркс: проблема ідеології.
12. Екзистенційна направленість некласичної філософії.

- 1.5. Написати підсумкову роботу

Питання і завдання:

1. В чому проявилась криза класичного типу філософування? Який соціо-культурний контекст цієї кризи і характер проблем, поставлених некласичною філософією?
2. Філософський дискурс Модерна: класична і некласична форми мислення/філософії. Визначте спільні риси та точки розходження.
3. Визначте головні напрямки критики класичного ідеалізму/раціоналізму. Який сенс можна вкласти в поняття «ірраціоналізм», «волюнтаризм», «екзистенціалізм», «сцієнтизм» щодо некласичної філософії?
 1. Охарактеризуйте різні напрямки критики концепції Г.В.Ф. Гегеля з боку філософів-некласиків.
 2. Від гегельянства до марксизму. Стосовно яких рис концепції Гегеля розгорнулась полеміка між правими і лівими гегельянцями? Які наслідки цієї полеміки? Ю. Габермас каже, що ми нащадки младогегельянців. Поясніть це ствердження.
 3. Л. Фейєрбах: від Бога до людини. Антропологічний поворот в некласичній філософії: його сенс і методологічні засади.
 4. К. Маркс і Ф. Енгельс як критики Гегеля. Проведіть порівняльний аналіз гегелівської і матеріалістичної діалектики.
 5. В. Гумбольдт як критик Гегеля: мова, історія, логіка і буття.
 6. Дисертація 1813 р. та її роль в визначенні філософської позиції Шопенгауера. Як концепція четвертого кореня розвивається в подальшій творчості Шопенгауера?
 7. «Світ як воля й уявлення»: його структура, головні ідеї та концепти.
 8. Від Канта до Шопенгауера. Яким чином, слідуючи за думкою Канта, Шопенгауєрові вдається «розкрити» «річ-у-собі»?

9. Античність і Схід в концепції Шопенгауера.
10. Навіщо треба долати волю за Шопенгауером? Яким чином пізнається воля? Яке значення щодо цього мають мистецтво і мораль?
11. В чому полягає сенс звернення до екзистенції у С. К'єркегора? Як співвідносяться екзистенція і віра в Бога?
12. В чому специфіка постановки питання про екзистенційний вибір в філософії С. К'єркегора? Що пропанує обрати датський мислитель: добро чи зло? Обґрунтуйте відповідь.
13. Охарактеризуйте вчення про стадії на життєвому шляху. Яку роль в ньому відіграє поняття відчаю?
14. Поясніть в чому полягає специфіка позитивізму як опозиції традиційній метафізичній рефлексії?
15. О. Конт: від «філософії історії» до соціології. «Закон трьох стадій». Проаналізуйте його застави і можливі наслідки застосування.
16. Проблематизація класифікації знань/наук в некласичній філософії: контекст, специфіка, напрямки, подальше значення.
17. Позитивізм Д.С. Мілля. В чому особливість його розуміння індукції? «Принцип неперервності»: онтологічна і гносеологічна складові.
18. Специфіка вчення Г. Спенсера про суспільство і еволюція Всесвіту.
22. Гносеологія і/як онтологія емпіріокритицизму. Охарактеризуйте емпіріокритицистське розуміння досвіду. В чому полягає принцип найменшої міри сили?

Розділ 2.

- 1.1. Рекоменується законспектувати матеріали лекцій та основну літературу, яка рекомендована до семінарських занять.
- 1.2. Підготувати тези та виступити з доповіддю з проблем, які розглядаються на семінарських заняттях.
- 1.3. Приймати активну участь в обговоренні філософських проблем.
- 1.4. Підготувати реферативну роботу

Орієнтовна тематика рефератів:

1. Історицизм та його переосмислення в некласичній філософії.
2. Феноменологія: Гегель та/або Гуссерль?
3. Гендерна думка в ХІХ ст.
4. Практична філософія ХІХ ст. та ідея революції.
5. «Смерть Бога» як симптом некласичної думки.
6. Ф. Ніцше і Р. Вагнер: філософська метаморфоза.
7. Критика релігії і осмислення моралі в некласичній філософії.
8. Проблема свідомості і несвідомого в некласичній філософії.
9. Прагматизм як напрямок некласичної філософії.
10. Проблема свободи і звільнення в некласичній філософії.

- 1.5. Написати підсумкову роботу

Питання і завдання:

1. В якому сенсі варто говорити про «корінний переворот в філософії» щодо філософії К. Маркса, Ф. Енгельса і подальшого розвитку «марксизма»?
2. В рукописі «Німецької ідеології» Маркс писав «Ми знаємо одну науку – науку історії». Поясніть це ствердження Маркса. В чому полягає суть «матеріалістичного розуміння історії»?
3. «Аполонійське» і «діонісійське»: основний пафос «Народження трагедії» і характер полеміки навколо цієї роботи.
1. М. Гайдеггер виділяє п'ять головних рубрик філософії Ніцше. Ж. Дельоз приводить тексти Ніцше як приклад текстів, насичених концептуальними персонажами. Охарактеризуйте

основні рубрики і назвіть основних концептуальних персонажів філософії Ніцше.

2. «Так казав Заратустра»: структура і пафос роботи, концептуальна насиченість.
3. Визначте основні риси ніцшеанської критики моралі і релігії. Хто такі людина-ressentiment і декадент?
4. Поясніть сенс призиву «Назад до Канта». Визначте характерні риси розвитку кантіанської/критичної філософії в ХІХ столітті.
5. Формування історичистського погляду на світ. Визначте напрямки критики спекулятивної філософії історії від школи Історизму до «критики історичного розуму» В. Дільтея.
6. В ХІХ столітті розгорнулася полеміка про статус гуманітарного/історичного знання. Визначте її основні риси, назвіть головних представників і охарактеризуйте результати.
7. Який сенс концепту «філософія життя»? Назвіть основних представників і визначте специфіку розвитку «філософії життя».
8. Як співвідносяться інтуїція та інтелект в контексті творчої еволюції А. Бергсона?
9. Назвіть головні принципи прагматизму і охарактеризуйте їх у контексті західної філософської думки ХІХ століття.
10. Ч. Пірс: концепція істини та теорія значення.
11. Розвиток ідей прагматизму У. Джемсом: радикальний емпіризм і «плюралістичний Всесвіт».
12. Охарактеризуйте основні ідеї «інструменталізму» Д. Дьюї у контексті філософії прагматизму.
13. Охарактеризуйте теоретичні засади феноменологічного методу Е. Гуссерля. Які практичні наслідки для філософії має феноменологічний проект?
14. Феноменологія/філософія як строга наука та її принципи; критика психологізму та історизму.
15. Поняття інтенціональності свідомості у Е. Гуссерля.
16. Визначте основні напрямки і проблемні поля розгляду свідомості і несвідомого в некласичній філософії.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Рекомендації та вимоги щодо написання рефератів, статей, есе

Студенти самостійно вибирають одну з вище вказаних тем, або пропонують власну, погоджуючи її з викладачем. Після визначення теми необхідно підібрати відповідну літературу, яка складається з першоджерел і критичних праць, статей (не менше ніж 5 найменувань). Реферат необхідно здати для перевірки викладачеві або на кафедру в установлений термін (не пізніше ніж за 10 діб до початку сесії).

Структура та зміст реферату. Необхідно скласти план написання реферату, основною метою якого є логічне розкриття вибраної теми. У структурному відношенні реферат повинен мати наступні складові:

- 1) титульну сторінку;
- 2) план реферату
- 3) вступ;
- 4) основну частину;
- 5) висновок;
- 6) список літератури.

У вступі треба визначити актуальність проблеми, сформулювати мету й завдання реферату. В основній частині реферату мають бути виділені пункти (параграфи), за якими послідовно розкривається тема. Крім реферування та аналізу першоджерел та відповідної літератури, слід вказати також своє власне розуміння щодо поставлених питань. В тексті реферату є обов'язковим посилання на відповідну літературу, яке здійснюється наступним чином: після цитати чи загального посилання до авторської думки слід в квадратних дужках встановити джерело цитування. Наприклад: [1, С. 45], де «1» – це порядковий номер джерела в списку використаної літератури, а «45» – відповідна сторінка в цьому джерелі. У заключній частині реферату слід підсумувати результати та вказати на висновки даної роботи, які повинні відповідати поставленим у вступі меті та завданням.

Оформлення та обсяг реферату. Обсяг реферату повинен складати до 0,5 друк. аркушу (~6-12 сторінок), надрукований 14 кеглем з полуторним інтервалом. Сторінки мають бути пронумеровані та скріплені.

PS. Можна представити роботу у формі статті, оформленої згідно з вимогами до фахових публікацій.

Критерії оцінювання

Участь в семінарських заняттях передбачає виступи з доповідями, аргументованими коментарями щодо проблем, що обговорюються на семінарі, і передбачає можливість отримати до 5 балів за семінар. Критерії отримання високої оцінки наступні:

- знання та використання філософських джерел, різних підходів для аналізу актуальних проблем філософії і методології наукових досліджень;
- повнота відповіді;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних філософських підходів;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань філософії, уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами.

Індивідуальна робота передбачає написання реферату, есе, або статті, які оцінюються до 20 балів за такими критеріями:

- актуальність обраної теми, чіткість постановки проблеми, її співзвучність з темою дисертаційного дослідження аспіранта (2 б.);
- відповідність темі і вичерпність обраної літератури, яка складається з першоджерел і сучасних критичних праць, статей (не менше ніж 10 найменувань) (2 б.);
- логічна побудова, чіткі структура та зміст реферату (2 б.);
- репрезентативність плану реферату, метою якого є логічне розкриття вибраної теми (2 б.);
- наявність таких структурних складових, як назва, що репрезентує обрану проблему, план, вступ, висновок, список літератури (2 б.);
- аргументовано прописана актуальність проблеми, сформульовані мета й завдання (3 б.);
- послідовність розкриття теми (2 б.);
- крім реферування та аналізу першоджерел та відповідної літератури, представлено власне розуміння щодо поставлених питань (4 б.);
- є цитування/посилання на відповідну літературу (2 б.);
- наявні власні висновки, які відповідають поставленим у вступі меті та завданням (2 б.);
- відповідність формальним вимогам до оформлення та обсягу реферату (2 б.).

Примітка: не припустимим є академічне шахрайство.

ПРИКЛАД ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет філософський

Спеціальність філософія

Спеціалізація філософія

Семестр 7

Форма навчання денна/заочна

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): магістр

Навчальна дисципліна: некласична філософія др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 12

1. Головні напрямки критики класичного ідеалізму: ірраціоналізм та/або/як критика (класичного) розуму (14 б.).
2. Д. С. Мілль: утилітаринізм і свобода індивіда (13 б.).
3. Проблема свідомості і несвідомого в некласичній філософії (13 б.).

Затверджено на засіданні кафедри _____

протокол № _____ від “ _____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (ініціали, прізвище)

підпис

Екзаменатор _____ (ініціали, прізвище)

підпис

Критерії оцінювання

Екзаменаційний білет складається з трьох питань, кожне оцінюється за наступною системою балів:

12-14 балів	студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, провів глибокий філософський аналіз означеної проблеми; глибоко і всебічно висвітлені знання основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури; відповідь повністю репрезентує певну філософську проблему; відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків; відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз; відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння навчального матеріалу
9-11 балів	студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, аргументовано виклав означену проблему; відповідь в цілому репрезентує певну філософську проблему; здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики; відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не обґрунтовані; відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми без власного аналізу
6-8 балів	студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми; висвітлені знання є фрагментарними; аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики відсутній; відповідь є недостатньо послідовною, та логічною; власні висновки відсутні
4-5 балів	студент продемонстрував уявлення з екзаменаційного питання; відсутній аналіз означеної проблематики; відповідь є фрагментарною, висновки і узагальнення відсутні, або не відповідають змісту питання
1-3 бала	відповідь часткова; відсутній аналіз означеної проблематики; висновки відсутні або не відповідні.
0 балів	відповідь відсутня, або не відповідає змісту питання

КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Криза класичного типу філософування і специфіка некласичної філософії.
2. Головні напрямки критики класичного ідеалізму: ірраціоналізм та/або/як критика (класичного) розуму.
3. Філософський дискурс Модерна: класична і некласична форми мислення/філософії.
4. Некласична філософія як критика концепції Г.В.Ф. Гегеля та її різні форми.
5. Від гегельянства до марксизму: праве гегельянство і ліве гегельянство: держава та індивід.
6. Л. Фейєрбах: від Бога до людини (чуттєвість).
7. К. Маркс і Ф. Енгельс як критики Гегеля.
8. Логіка А. Тренделенбурга як критика І. Канта і Г.В.Ф. Гегеля
9. Дисертація 1813 р. та її роль в визначенні філософської позиції Шопенгауера.
10. «Світ як воля й уявлення»: його структура, головні ідеї та концепти.
11. Від Канта до Шопенгауера: трансценденталізм і проблема «речі-в-собі».
12. Етична концепція й естетичний ідеал А. Шопенгауера.
13. Особливості тлумачення концепту волі в некласичній філософії
14. Головні концепти і принципи філософії С. К`еркегора: дійсність; екзистенція; індивідуалізація.
15. Життя і свобода вибору в філософії С. К`еркегора.
16. Вчення про стадії на життєвому шляху.
17. «Страх і трепет» С. К`еркегора та його головна проблема.
18. Філософія позитивізму. Позитивізм як опозиція традиційній метафізичній рефлексії.
19. О. Конт: від «філософії історії» до соціології. «Закон трьох стадій».
20. Проблема класифікації знань/наук в некласичній філософії.
21. Гносеологічна проблематика в некласичній філософії.
22. Позитивізм Д.С. Мілля: концепція метода і наукового знання; індукція; принцип неперервності; факти та соціальні факти; психологія і метафізика.
23. Специфіка вчення Г. Спенсера про суспільство: еволюція Всесвіту; релігія і наука.
24. Специфіка емпіріокритицизму та позитивізм.
25. Онтологія Р. Авенаріуса: життя як цілісність; біологічна економіка; принцип найменшої витрати сили.
26. Гносеологія; чистий досвід. Концепція досвіду Е. Маха.
27. К. Маркс, Ф. Енгельс і «марксизм»: філософія революції/революція в філософії. «Корінний переворот в філософії»: від пояснення до практики.
28. «Матеріалістичне розуміння історії».
29. «Аполонійське» і «діонісійське»: від Р. Вагнера до Ф. Ніцше.
30. Головні рубрики/концепти філософії Ніцше.
31. Європейський нігілізм як історія.
32. «Так казав Заратустра»: структура і пафос роботи, концептуальна насиченість.
33. «До генеалогії моралі»: проблема людини-ressentiment.
34. Кант і неокантіанство.
35. Формування історичистського погляду на світ.
36. Баденська і Марбургська школи: загальні настанови неокантіанців (філософія як методологія і теорія пізнання).
37. В. Віндельбанд: номотетичні й ідеографічні науки. Г. Ріккерт: співвідношення наук про природу і наук про дух.
38. Неокантіанство: історія як «справжня наука про дійсність»; категорія цінності.
39. В. Дільтей: критика історичного розуму. Історія: переживання і життя.
40. «Описова психологія» і «науки про дух».
41. Соціальні та гносеологічні витоки «філософії життя». Сенс концепту «філософія життя».
42. Ніцшеанська реабілітація життя: воля до влади, переоцінка всіх цінностей, amor fati.
43. «Філософія життя» В. Дільтея: єдність переживання і того, що переживається в потоці

життя.

44. Філософія А. Бергсона: творча еволюція та життєвий порив; інстинкт, інтелект та інтуїція.
45. Дух, матерія та пам'ять в філософії А. Бергсона.
46. Головні риси прагматизму і традиція західної філософської думки.
47. Ч. Пірс: критика картезіанського принципу універсального сумніву; співвідношення віри і дійсності; співвідношення релігії та науки; концепція істини та теорія значення.
48. Розвиток ідей прагматизму У. Джемсом: радикальний емпіризм і «плюралістичний Всесвіт».
49. «Інструменталізм» Д. Д'юї.
50. Теоретичні засади феноменологічного методу Е. Гуссерля.
51. Феноменологія/філософія як строга наука та її принципи; критика психологізму та історизму.
52. Поняття інтенціональності свідомості у Е. Гуссерля.
53. Проблема свідомого і несвідомого в некласичній філософії.
54. «Криза європейських наук». «Життєвий світ» і критика традиційного раціоналізму і об'єктивізму.